«(Ий, Пәйгамбәр!) Син үгетлә, чөнки мөэминнәр өчен үгеттә файда бар»

Вәгазь

Көнчелек гомерне кыскарта

Гөнаһларның да, бозыклыкларның да төрлесе бар. Бозыклыкларның иң олысы — аракы эчү.

Пәйгамбәребез Мөхәммәд (с.г.в.): аракы эчү - бозыклыкларның анасы, дигән.

Бөтен бозыклыкның башы шуннан башлана, гөнаһларның иң олысы бар - ул Аллаһы Тәгаләгә ширек кылу. Бу - Аллаһы Тәгаләдән башка табына торган тагын бер зат бар, дип әйтү, йә булмаса, Аллаһы Тәгаләнең барлыгын шик астына алу, йә булмаса, Аллаһы Тәгаләдән башка берәүнең ниндидер эшкә көче җитә, дип уйлау.

Гөнаһларның әүвәле бар, гөнаһларның беренчесе бар. Гөнаһларның әүвәле, гөнаһларның беренчесе - башы көнчелектән башлана.

Менә шушы көнчелек, адәм балаларының башка гөнаһларының башы булып тора.

Гайбәт сөйләү,
телне тыймау,
начар сүзләр әйтү,
утынны ут ашаган шикелле, изге гамәлләрне ашап бетерергә мөмкин.

Урынсызга бәндәне рәнҗетсәк,
урынсызга кешене үпкәләтсәк, аның гамәл дәфтәренә безнең бер яхшылыгыбыз да күчә,
йә булмаса, теге адәмнең бер яманлыгы безнең гамәл дәфтәренә күчә.

Көнчелек тә нәкъ шушындый яман гадәт.

Китапларда әйтелгән: «Адәм баласының гомерен бурычка алу,
үлгән кешенең йөзен карау,
сәдака алу,
авыру һәм көнчелек кыскартыр, диелгән.

Пәйгамбәребез Мөхәммәд (с.г.в.) әйтте:
«Минем өммәтемдә дә өч төрле кимчелек бар.
Алар әле һаман йолдыз гыйлемнәре белән шөгыльләнәләр,
алар төрле шомлануларга, ырымнарга да ышаналар,
аларның күңелләрендә көнчелек тә бар», — диде.

Адәм булган кешедә, нәфес булган кешедә көнчелек, әлбәттә, булмый калмый инде. Әмма иманлы кеше үзенең иманы, гыйлеме белән шушы көнчелекне тыеп торырга тиеш. Ул аның киңәеп, әрсезләнеп, авыруга әйләнүенә юл куймаска, тышка да чыгармаска тиеш.

Авыруның кечкенә генә билгеләре сизелә башласа, без табибка барабыз, дарулар эчәбез, авыртуны басарга тырышабыз.

Көнчелек тә шундый чир. Бездә нәрсәгәдер шундый борчылу, көнчелек бар икән, тизрәк тәһарәт алырга, намазлар укырга кирәк, алай итеп тә баса алмасаң, ураза тот. Һәм Аллаһы Тәгаләдән күңелеңдәге шушы чирне чыгаруын сорарга кирәк.

Чөнки, әйткәнемчә, утынны ут ашаган шикелле, көнчелек безнең гамәлләребезне генә түгел, Аллаһы Тәгалә безгә әманәт итеп биргән сәламәтлегебезне дә бетерүгә сәбәп булып тора.

Дөнья яралтылганнан соң, җаннар яралтылганнан соң, Аллаһы Тәгалә адәм баласын балчыктан яралтты, фәрештәләрне нурдан, җеннәрне уттан яралтты. Һәм шушы балчыктан яралтылган адәмне Аллаһы Тәгалә бөтен нәрсәдән өстен куйды.

"Һәм бөтен нәрсәне адәм баласы өчен, адәм баласы файдалансын өчен яралттым", - ди. Һәм үзе яралткан бар мәхлукатка, бөтен җан ияләренә, адәмгә сәҗдә кылырга кушты. Шушы вакытта бер Иблис кенә сәҗдә кылмады. Адәм баласыннан көнләште ул. Мин уттан яралтылган килеш, ничек итеп балчыктан яралтылган адәм баласына сәҗдә кылыйм, диде. Һәм шушының өчен ул Аллаһы Тәгаләнең ләгънәтенә тарды. Иблис ләгыйнь булып калды.

Көнчелек Иблисне шушы хәлгә төшерде. Ул исә фәрештәләрдән дә галим, укымышлы иде. Газазил исемле фәрештәләрнең укытучысы иде ул. Һәм менә ул көнчелек аркасында Иблис ләгыйньгә әйләнде. Үзен Аллаһы Тәгаләдән өстен куйды. Бу дөньяда эшләнгән беренче гөнаһ булды һәм бу гөнаһ көнчелек нәтиҗәсендә булды.

Кабил белән Һабил — икесе, Аллаһы ризалыгы өчен, дип, корбан чалдылар да, Һабилнең корбанын Аллаһы Тәгалә кабул итте, Кабилнекен кабул итмәде. Кабилнең корбаны начар сыйфатлы иде.

Һабил әйтте Кабилгә:

"Күңелеңдә бозыклык булган, йә булмаса, үзеңдә хәрәм булган кешенең догасын, корбанын Аллаһы Тәгалә кабул итми", - диде.

Кабил бу хакта: минем күңелемдә бозыклык бардыр, мин хәрәмгә дә катышамдыр, шуныннан тыелырга кирәк, пакьләнергә кирәк, дип уйланырга тиеш иде. Әмма ул, Һабилнең кабул ителгән корбаныннан көнләшеп, Һабилне үтерде. Көнләште. Җир йөзендә булган беренче гөнаһ та менә шулай көнчелек нәтиҗәсендә булды. Без, адәм балалары, иманлы кешеләр, үзебезне-үзебез шушы көнчелек, хөсетлек дигән чир белән бимазаламаска тиеш, без аны тыеп торырга тиеш. Басуны чүп үләне басса, аны утап торалар. Адәм баласы да үзен көнчелектән арындырырга тиеш. Без шундый зәгыйфь булганыбызга күрә, төрле көнчелекләргә, хөсетлекләргә бик тиз бирешкәнебезне күреп, Аллаһы Тәгалә биш тапкыр тәһарәт алып, намаз укуны фарыз кылды.

Кеше биш тапкыр намазын укымаса, күңелен кирәкмәгән уйларга юнәлтеп, көнчелеккә бирелеп, үзен-үзе бетерергә мөмкин. Әмма аның намазы да риядан түгел, ихластан, чын күңелдән булырга тиеш. Шул чакта гына ул көнчелектән шифа булыр.

Пәйгамбәребез Мөхәммәд (с.г.в.)нең бер хәдисе бар:

«Мөселман кеше үзенә теләгәнне башкаларга теләми торып, ул мөселман булмас».

Шуңа күрә болай дога кылабыз.

Нәрсә дип?

- «Раббәнәгъфир лии үәли үәәли дәййә үә лилмүэминиинә йәүмә йәкуумүл-хисәәәбе».

- Раббыбыз! Мине һәм минем ата-анамны һәм иман китергән кешеләрне хисап булачак көндә ярлыка!

«Йа, Раббым, үземне ярлыка,
йа, Раббым, әти-әниемне ярлыка,
йа, Раббым, остазларымны ярлыка,
йа, Раббым, бөтен мөселманнарны ярлыка», - дип.

Үзебезгә сораганны башкаларга да сорыйбыз.

Безнең иманның бит яртысы - сабырлык, яртысы - шөкранә.

Иманнарыбызның зәгыйфь булуы канәгатьсезлеккә китерә, бездә хөсетлекне уята. Без кешедән күпсенәбез, үзебезнекен әзсенәбез.

Аллаһы Тәгалә әйтте:
"Кем гамәлне әзрәк кылса, шайтан аның күңеленә вәсвәсә салыр,
байлыгы таулар хәтле булса да, аның күңеленә аз булып күренер.
Ризыгы таулар хәтле булса да, бетәр күк тоелыр, һәм ул канәгатьләнү тапмас.
Күңелнең чире - хөсетлектер, көнчелектер," - диде.

Пәйгамбәребез Мөхәммәд (с.г.в.) тә:
"Ялкау кешенең дусты булмас,
ялганчы кешегә ышанучы булмас,
көнче кешенең күңеле тыныч булмас", дигән.

Аллаһы Тәгалә бер кешегә дәүләт бирә икән, без аннан көнләшәбез икән, димәк, без Аллаһы Тәгаләнең бу кешегә бирүеннән көнләшәбез булып чыга.

Бер сәхабәдән сораганнар:
"Син кешеләрдән көнләшәсеңме?" - дип.
"Нишләп мин кешеләрдән көнләшим? Берәүнең байлыгы күп, ул рәхәт яши, дип көнләшер идем, бәлки, аның тәкъдире җәһәннәмдер," — дигән. "Әллә бу байлык аны җәһәннәмгә алып баручы, тәмугка алып керүче байлыктыр. Шушы кешегә тәкъдирләнгән тәмуг өчен мин аннан көнләшимме?" — дигән.

Йә булмаса, берәүнең гамәлләре аны җәннәткә алып бара торган булса, Аллаһы Тәгаләнең бу кешегә биргән нигъмәтеннән күпсенимме? — дигән.

Берәүдән күпсенсәң, Аллаһы Тәгалә үзеңнекен юк итәр.

Бу кешегә гамәлләр өчен җәннәт насыйп булган икән, без аны күпсенәбез икән, димәк, безнең үзебезгә насыйп булырдай җәннәтне югалтуыбыз бар, Аллаһы сакласын.

Бу — сынау дөньясы.

Аллаһы Тәгалә дәрәҗәне дә, байлыкны да безгә сынау өчен бирә.

Кеше нихәтле зуррак дәрәҗәгә ирешкән саен, нихәтле зуррак дәрәҗәле урынны биләгән саен, Аллаһы Тәгалә каршында җавап бирәсе дә күбәя бара. Ул тәмугка да тизрәк керергә мөмкин. Бу - бик куркыныч сынау. Берәүгә шундый сынау куелган икән, берәүне Аллаһы Тәгалә шулай сыный икән, йә булмаса, Аллаһы Тәгалә берәүне байлык белән сыный икән, моңардан иманлы адәм һич көнләшмәскә тиеш.

Һәм инде дога кылып, йа, Раббым, нинди яхшылыклары өчен шушы бәндәңә нигъмәтләр бирдең, йа, Раббым, миңа да изге
гамәлләр кылып, шушындый дәрәҗәләргә, нигъмәтләргә ирешергә насыйп кыл, дип Аллаһы Тәгаләдән сорарга кирәк. Менә шулай итеп сораса, бу көнләшү булмый.

Изге гамәлләр кылуда кешенең көнләшүе дөрес булып санала.

Әйтик, берәү күп-күп итеп намазлар укыса, иртә кич Коръән укыса,
зекердә утырса,
икенче кеше,
мин нишләп бу кешедән калышам әле,
бу адәм җомга намазына йөри бит,
мин дә аңардан калышмыйча, җомгага йөрим әле,
ул биш вакыт намаз укый бит, мин дә укыйм әле,
бу кеше ураза тота бит, мин дә аңардан киммени, мин дә ураза тотыйм әле, дип көнләшсә — дөрес көнләшү.

Мондый көнләшү һич гөнаһ түгел, һәм инде бер кеше малыннан сәдака бирсә, ул кеше бирә, нишләп мин бирмим әле, дип, гошерләрен, зәкятләрен бирсә, бу көнләшү дә дөрес көнләшү булып тора. Хөсетлек булмый бу. Моның өчен гөнаһ юк. Без күңелебездән көнләшеп, бер кешегә начарлык теләп йөрсәк, йә булмаса, аның байлыгы бетүен теләсәк, йә булмаса, аның сәламәтлегеннән көнләшсәк, бу Аллаһы Тәгаләгә билгеле була.

Яманлыкны язып баручы фәрештә безнең кылган начар гамәлләребезне генә түгел, ә уйлаган яман фикерләребезне дә дәфтәренә теркәп бара. Шул гамәлләребез өчен җавап бирергә туры киләчәк.

Шуңа Коръәндә Аллаһы Тәгалә әйтә:

- Әгәр сез күңелегездәген ачыкласагыз яки яшерсәгез, моның өчен Аллаһы сездән хисап алыр. Күңелегездәге начар уйларыгыз өчен, әлбәттә, җавап тотасы булыр.

Шушы аять иңгәч, сәхабәләр, *күңелгә ниләр генә килми, барысы өчен дә җавап бирәсебез бар икән, дип, бик курыкканнар. Шуннан соң Аллаһы Тәгаләдән тагын бер аять иңгән.*

- Мөмкин булмаган башка һичбер нәрсәне Аллаһы җанга йөкләми. Нәрсә казанган булса — аңа һәм аңа каршы да — үзе казанганы. (2:286). Кеше, күңеленә килгән бозыклыкны тыеп торса, аны тышка чыгармаса, начар уе өчен тәүбәгә килсә, әлбәттә, аның өчен җавап тотмас, ди Аллаһы Тәгалә.

Безнең күңелебезгә бер начар ният килергә мөмкин, әмма аны тормышка ашырырга җай чыкмый, мөмкинлек булмый. Менә бу очракта инде без шул эшне эшләгән шикелле үк гөнаһлы булабыз.

Без аны кылмадык та, күңелебездә генә калды, әмма Аллаһы Тәгалә алдында гөнаһка баттык, чөнки бу бит иманның зәгыйфьлеге билгесе. Тәүбәгә килим әле, мин бу эшне эшләмим әле, дип кире уйласак, әлбәттә, бу уебыз өчен безгә гөнаһ булмый.

Шуңа күрә Аллаһы Тәгалә барчабызның да күңелләренә сабырлыклар биреп, Аллаһы Тәгалә кушканнарын үтәп, тыйганнарынан тыелып яшәргә насыйп итсә иде.

Телебезне тыя алмау, гайбәт, көнчелек шикелле, иманлы кешеләргә хас булмаган, иманлы кешеләрнең иманын зәгыйфьләндерә торган гамәлләрне эшләмәскә Аллаһы Тәгалә безгә сабырлыклар бирсә иде. Барчабыз да хәрәмнәрдән тыелып, Аллаһы Тәгалә кушканнарны үтәп яшәсәк иде.

Җәлил хәзрәт ФАЗЛЫЕВ.

Атаклы философ әл-Газали әйткән

«...Бел һәм аңла, солтан, гаделлек урнашу акылның тулылыгыннан. Ә тулы акылга ия булу, димәк, әйберләрне ничек бар - шулай күрү, асылына төшенү һәм тышкы кыяфәтенә алданып ялгышмау.

Әйтик, әгәр син җирдәге тормышың хакына кешеләрне рәнҗетәсең икән, яшәвең максаты нәрсә икәнен аңларга тиешсең.

Әгәр максатың тәмле ашау булса, бел, бу хайвани теләк, чөнки ашау-эчүдәге чамасызлык аларга хас.

Әгәр максатың ефәк киемнәргә төренү икән, димәк, син ир-ат кыяфәтендәге хатын-кыз, чөнки һәртөрле бизәнүләргә омтылу һәм җиңел акыллылык — аларга төс.

Ә инде максатың бар ачуыңны дошманнарыңа түгү булса, син кеше кыяфәтендәге ерткычсың.

Әгәренки кешеләрне үзеңә хезмәт иттерергә ирешмәкче икәнсең, димәк, син акыллы булып кыланучы ахмак. Акылың булган очракта белер идең: сиңа хезмәт итүчеләр чынлыкта үз теләкләре һәм корсакларының колы. Хакыйкатьтә аларның хезмәте һәм бил бөгүләре һич тә сиңа түгел, ә үз-үзләренә.

Шуңа да алар, синнән бүтән зат кулына хакимият күчүе хакында хәбәр ишетүгә үк, сиңа арка белән борылачак.

Алар динар һәм дирһәм китерүче теләсә нәрсәгә хезмәт итүчеләр, һәм мондый хезмәт — адәм көлкесе...»

Мәгълүматны Наилә САБИРҖАНОВА туплады.